

Styrelseansvaret i företag med statligt ägande

Innehåll

- 1 Föroord**
- 2 Lagstiftning och regelverk**
- 3 Styrelsens tillsättning**
- 6 Aktiebolagets organisation och styrelsens roll**
- 11 Styrelsens ansvarsområden**
- 22 Styrelsens arbetsformer och reglerna för styrelsens interna arbete**
- 27 Styrelseledamots skadeståndsansvar**
- 29 Styrelseledamots personliga ansvar**

Detta kompendium avser att kort behandla huvudprinciperna för styrelsens uppgifter i aktiebolag och styrelseledamöternas ansvar och skyldigheter vid utförande av deras uppdrag, och riktar sig till styrelseledamöterna i de hel- och delägda statliga företagen.

Kompendiet har tagits fram av Advokatfirman Lindahl KB, advokat Ingrid Westin Wallinder och advokat Margarita Skeppstedt. En första utgåva gavs ut 2004. Kompendiet har nu reviderats och uppdaterats av dem utifrån gällande lagstiftning. Syftet med kompendiet är att ge en kort grundläggande genomgång av de viktigaste reglerna i aktiebolagslagen, kringliggande lagstiftning och andra regelverk utifrån ett praktiskt perspektiv också med hänsyn tagen till statens årligen antagna ägarpolicy.

Innehållet i kompendiet utgör inte juridisk rådgivning och det ska inte läggas till grund för beslut att vidta eller inte vidta rättshandling.

Kompendiet är baserat på gällande lagstiftning per den 1 oktober 2009.

Näringsministern har ordet

De statligt ägda företagen representerar stora värden och företagen ägs gemensamt av svenska folket, vilket ställer krav på en professionell och ansvarsfull ledning och förvaltning. Det är ett stort ansvar att vara styrelseledamot i en företagsstyrelse. Att vara styrelseledamot i ett statligt ägt företag innebär ofta ytterligare ansvar, eftersom de statligt ägda företagen förväntas vara föredömen. Ledord för regeringens förvaltning är öppenhet, aktivt ägande samt ordning och reda, i vilket ett effektivt och aktivt styrelsearbete är viktiga delar. Varje styrelseledamot ska känna att hon eller han har en betydelsefull roll i att förvalta och utveckla de statligt ägda företagen.

Med den här uppdateringen av kompendiet "Styrelseansvaret i företag med statligt ägande" vill jag bidra till att styrelserna i de statligt ägda företagen ska fortsätta att vara framgångsrika i sitt arbete och hoppas att den kan vara ett bra stöd i styrelsearbetet. Kompendiet har i år bland annat uppdaterats med information om förändringar i aktiebolagslagen och statens ägarpolicy.

Maud Olofsson
Näringsminister

Lagstiftning och regelverk

Aktiebolagslagen ("ABL")¹ utgör det grundläggande regelverket för svenska aktiebolags bildande, interna organisation, kapitalstruktur och relationer med omvärlden och marknadens aktörer. Lagen utgör även det centrala ramverket för de statligt ägda aktiebolagen, vilka på samma sätt som de privatägda i sin verksamhet ska följa lagens bestämmelser.

I december 2004 kom Svensk kod för bolagsstyrning ("Koden") som primärt riktar sig till noterade bolag.² Från den 1 juli 2005 har Koden gällt för de större noterade bolagen på NASDAQ OMX Stockholm ("OMX"). Koden reviderades under 2008 och gäller från och med den 1 juli 2008 alla aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige, dvs. OMX och NGM Equity.³ Även om Koden primärt är skriven för noterade bolag, kan den även tillämpas av andra svenska onoterade bolag, t.ex. bolag med ett spritt ägar- eller allmänintresse. Enligt statens ägarpolicy 2009 ("Ägarpolicy")⁴ ska de statligt helägda bolagen (oavsett om de är aktiebolag eller andra bolag) tillämpa Koden⁵, som är en del av regeringens ramverk för ägarförvaltningen. De noterade bolag i vilka staten har ett ägande tillämpar alla Koden. Beträffande övriga delägda bolag verkar regeringen i samråd med övriga ägare för att Koden ska tillämpas. Därutöver menar regeringen att de så kallade 10/24 företagen kan redogöra för tillämpningen av Koden på ett mer övergripande sätt än vad Koden anger.⁶ Koden grundar sig på ABL och innehåller bestämmelser om bolagets organisation, samspelet mellan bolagsorganen och deras arbetsformer, men baseras även på den omfattande självreglering som redan finns på bolagsstyrningsområdet, i form av OMX regelverk för emittenter, Aktiemarknadsnämndens uttalanden och FAR SRS:s regelverk. Koden innehåller ett antal rekommendationer och anvisningar, om hur bolag bör vara organiserade och hur beslutsprocessen bör gå till. Dessutom ges riktlinjer för bolagets rapportering till ägare, kapitalmarknad och omvärld i övrigt. I likhet med de flesta utländska koder bygger också Koden på principen "följ eller förklara". Detta innebär att ett bolag kan avvika från Kodens bestämmelser utan att det innebär ett brott mot Koden. I sådana fall måste bolaget i en förklaring redovisa skälen för avvikelserna.

1 Framställningen bygger på ABL (2005:551), som trädde i kraft den 1 januari 2006, inklusive lagändringarna till och med den 1 oktober 2009.

2 Noterade bolag är svenska bolag som är noterade på en börs eller annan reglerad marknad.

3 Ny reviderad kod förväntas träda i kraft den 1 januari 2010, bl.a. med ändringar till följd av att regler om revisionsutskott, och revisionsutskottets uppgifter förts in i ABL och regler om bolagsstyrningsrapport och upplysningar om intern kontroll förts in i årsredovisningslagen (1995:1554) ("ÅRL"), samt EG:s rekommendation när det gäller ordningen för ersättningar till ledande befattningshavare i noterade bolag daterad den 30 april 2009. Detta kompendium tar hänsyn till de angivna lagändringarna som trätt i kraft, men överensstämmer med den nuvarande Koden. Kompendiet tar inte hänsyn till Kollegiets för svensk bolagsstyrning remissförslag till ändrad kod som funnits tillgängligt sedan den 1 november 2009, se www.bolagsstyrningskollegiet.se, eftersom det inte trätt i kraft och dessutom kan komma att ändras efter remissen.

4 Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2008 (rskr 2008/09:120 2009 års redogörelse för företag med statligt ägande).

5 De företag staten förvaltar i dag utgörs till övervägande del av aktiebolag.

6 Definition 10/24-företag: Näringsdrivande icke noterade företag i vilka a) antalet anställda de två senaste räkenskapsåren i medeltal uppgått till högst 10 och b) tillgångarnas nettovärde enligt fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret uppgår till högst 24 miljoner kronor.

Styrelsens tillsättning

SAMMANSÄTTNING OCH VAL

ABL lägger fast de minimikrav och principer som gäller för val, mandattid, avgång och behörighetskrav för styrelseledamöterna i ett aktiebolag.

Styrelseledamöterna väljs av aktieägarna på bolagsstämma. I bolagsordningen för ett aktiebolag kan vidare anges att en eller flera styrelseledamöter ska utses på annat sätt än genom val på bolagsstämma. I publika aktiebolag ska dock mer än hälften av styrelsens ledamöter alltid väljas av bolagsstämman.⁷ Enligt Koden ska styrelseordföranden väljas av bolagsstämman. Som huvudregel ska styrelsen i publika bolag bestå av minst tre ledamöter. I privata aktiebolag får styrelsen bestå av en eller två ledamöter om det finns minst en suppleant. Antalet styrelseledamöter och styrelsesuppleanter ska framgå av bolagsordningen. I stället för ett fast antal ledamöter kan alltid ett lägsta och ett högsta antal anges. I ett offentligt aktiebolag ska vidare bolagsstämmans ordförande, innan styrelseval förrättas, informera stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra bolag. Enligt Ägarpolycyn bör antalet styrelseledamöter normalt vara mellan 6–8 stycken. Regeringens avsikt är vidare att endast ha ordinarie ledamöter i styrelserna samt att det inte ska utses någon vice styrelseordförande. För att särskilja styrelsens och verkställande direktören (VD):s roller anser regeringen att VD inte ska vara ledamot i styrelsen.

För de av staten helägda bolagen tillämpas enhetliga och gemensamma principer för en strukturerad nomineringsprocess. Näringsministern har ett särskilt ansvar för en enhetlig statlig ägarpolitik för samtliga av Regeringskansliet förvaltade bolag. Styrelsenomineringsprocessen drivs och koordineras av Enheten för statligt ägande inom Näringsdepartementet. Nämnade principer ersätter enligt Ägarpolycyn Kodens regler angående beredning av beslut om nominering av styrelseledamöter och revisorer.

Enligt ABL ska utsedda styrelseledamöter och VD genast anmälas för registrering hos Bolagsverket. Ett bolag som inte har en registrerad styrelse riskerar tvångslikvidation. Ett beslut om val av styrelseledamöter eller VD samt beslut om deras avgång eller entledigande får verkan tidigast från den tidpunkt då anmälan om registrering har kommit in till Bolagsverket. Har en senare tidpunkt för tillträdet angetts i beslutet som ligger till grund för anmälan, ska i stället den tidpunkten gälla. Konsekvensen av att en ändring i styrelsens sammansättning och ny VD inte anmäls till Bolagsverket i samband med beslutet därom är att ändringen inte får verkan och de tidigare registrerade ledamöterna kvarstår.

Enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda har de anställda i ett bolag som under det senast förflutna räkenskapsåret sysselsatt minst 25 arbetstagare

⁷ Skillnaden mellan privata och publika aktiebolag består i möjligheten att vända sig till allmänheten för kapitalanskaffning. Ett privat aktiebolag får inte genom annonsering söka sprida aktier, teckningsrätter eller andra värdepapper i bolaget – denna möjlighet har endast publika aktiebolag. Vilken kategori ett aktiebolag tillhör bestäms vid dess bildande eller senare och ska framgå av bolagsordningen.

rätt att utse två ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot. De anställda har rätt till tre ledamöter i styrelsen om bolaget bedriver verksamhet inom skilda branscher och har minst 1000 arbetstagare här i landet. Antalet arbetstagarledamöter får dock inte överstiga antalet övriga styrelseledamöter. I koncernförhållanden räknas antalet anställda inom hela koncernen. Beslut om styrelserepresentation för de anställda fattas av en lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till bolaget. Bolagets styrelse ska skriftligen underrättas om beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda.

MANDATTID, FÖRTIDA AVGÅNG OCH ENTLEDIGANDE

En styrelseledamots uppdrag gäller till slutet av den första årsstämma som hålls efter det år då styrelsen utsågs. I bolagsordningen får det föreskrivas att uppdraget ska gälla för längre tid än ett år i taget. Enligt ABL ska mandattiden för ett uppdrag aldrig överstiga fyra år och ska normalt bestämmas så att den löper ut vid årsstämman. Efter uppdragstidens slut kan en styrelseledamot bli omvald. Enligt Koden ska styrelseledamot inte utses för längre tid än till slutet av nästa årsstämma.

En styrelseledamot kan genom anmälan till styrelsen på egen begäran avgå i förtid och utan att ange något skäl för sin avgång. Anmälan om styrelseledamots avgång görs av bolaget eller styrelseledamoten själv till Bolagsverket. En ledamot kan också när som helst skiljas från sitt uppdrag av bolagsstämman eller av den som har utsett denne. Om en styrelseledamot avgår, avlider, entledigas eller blir obehörig att inneha posten som styrelseledamot ska, om det finns suppleant, denne träda in för den återstående mandattiden. Om det inte finns någon suppleant⁸ och styrelsen fortfarande är beslutförför med kvarstående ledamöter, får valet anstå till nästa årsstämma⁹. I annat fall ska styrelsen sammankalla bolagsstämman (i de delägda bolagen) eller hänskjuta frågan till representanten för aktieägaren för ny nominering (i de helägda bolagen). Varken styrelsen eller en enskild styrelseledamot får själva utse ledamöter i styrelsen. Det är således inte möjligt för styrelsen att helt eller delvis förnya sig själv.

Tiden för en arbetstagarledamots uppdrag bestäms av den organisation som utsett denne, men mandatperioden får aldrig överstiga fyra räkenskapsår. Mandattiden ska vidare bestämmas så att uppdraget löper ut vid slutet av en årsstämma.

⁸ Regeringens avsikt enligt Ågarpolycyn är att endast ha ordinarie ledamöter i styrelserna.

⁹ I en sådan situation är styrelsen beslutförför, om antalet kvarstående (efter styrelseledamots avgång) eller vid ett konkret sammanträde, närvarande styrelseledamöter, överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter.

ALLMÄNNA OBEHÖRIGHETSGRUNDER OCH SÄRSKILDA KOMPETENSKRAV ENLIGT ÄGARPOLICYN

Den som är underårig, har förvaltare, är försatt i konkurs eller har underkastats näringsförbud får enligt lagen inte inneha post som styrelseledamot i aktiebolag. Minst hälften av styrelseledamöterna ska vidare vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Bolagsverket kan medge dispens från bosättningskravet.

För att betona det individuella ansvaret förknippat med styrelseuppdraget, anges det i ABL uttryckligen att till styrelseledamot inte får utses någon som inte avser att delta i de uppgifter som styrelsen enligt lag är skyldig att utföra. Uppdraget som styrelseledamot är grundat på förtroende för styrelseledamoten personligen. Styrelseledamöterna förutsätts aktivt delta i det kollegiala beslutsfattandet inom ramen för styrelsens arbete.

Därutöver ställer Ägarpolicyn ytterligare krav avseende enskilda styrelseledamöters kompetens och inblick i bolagets verksamhet. Var och en av styrelseledamöterna förutsätts ha hög kompetens inom relevant löpande affärsverksamhet, affärsutveckling, branschkunskap, finansiella frågor eller inom andra relevanta områden. Därutöver krävs en stark integritet och förmåga att se till bolagets bästa. Varje styrelseledamot ska kunna göra självständiga bedömningar av bolagets verksamhet.

Aktiebolagets organisation och styrelsens roll

FUNKTIONS- OCH ARBETSFÖRDELNINGEN MELLAN BOLAGSORGANEN

Bolagsstämman

Bolagsstämman är aktiebolagets högsta beslutande organ och det forum vid vilket aktieägarna utövar sin rätt att bestämma i bolagets angelägenheter. Bolagsstämman är därmed i första hand en sammankomst för aktieägarna, men det finns inga hinder, om stämman medger det, att stämman öppnas för allmänheten. Ägarpolicyn anger att allmänheten bör bjudas in att närvara på bolagsstämma i de statligt helägda bolagen. Riksdagsledamöter har rätt att närvara vid bolagsstämma och i anslutning till denna ställa frågor i de bolag där staten äger minst 50 procent av aktierna, under förutsättning att bolaget eller ett rörelsedrivande dotterföretag har fler än 50 anställda.

Enligt ABL har bolagsstämman exklusiv kompetens i t.ex. följande frågor:

- val av styrelseledamöter och revisorer,
- fastställande av årsredovisningen,
- beslut om åtgärder med anledning av vinst eller förlust,
- beslut om arvode och annan ersättning för styrelseuppdrag till var och en av styrelseledamöterna¹⁰ samt beslut om riktlinjer för ersättning till ledande befattningshavare i noterade bolag,
- ökning eller minskning av aktiekapitalet,
- beslut om ansvarsfrihet eller om skadeståndstalan mot styrelseledamöter,
- ändring av bolagsordningen,
- beslut om fusion, delning eller likvidation,
- beslut om vissa riktade emissioner och aktieöverlåtelser i publika aktiebolag och deras dotterbolag,
- beslut om vissa vinstandelslån, samt
- beslut om uppdelning och sammanläggning av aktier.

Stämman kan ge styrelsen direktiv avseende bolagets verksamhet. Viktiga strategiska beslut som avser bolagets övergripande verksamhet kan förbehållas bolagsstämman genom föreskrift i bolagsordningen.

¹⁰ Även arvodet till styrelseledamöter som arbetar i särskilt inrättade utskott under styrelsen samt till arbetstagarledamöter ska bestämmas genom beslut på bolagsstämma. Huvudprincipen i statligt ägda bolag är att ersättning inte utgår till arbetstagarledamöter.

STYRELSEN

Styrelsen har det övergripande ansvaret för bolagets förvaltning och skötsel i enlighet med ägarnas intentioner. Förvaltningen sker genom utformande av policier och riktlinjer för verksamheten utifrån de övergripande strategiska mål för bolagets verksamhet som ägaren uppställt, genom konkreta beslut samt genom tillsyn över den verkställande ledningen. ABL:s utgångspunkt är att styrelsen kan besluta om allt som inte uttryckligen är förbehållet stämman. Styrelsens ansvarsområden kan indelas i tre huvuddelar:

- förvaltningsansvaret (däri ingår även kontrollen och tillsynen över VD),
- det ekonomiska ansvaret, och
- ställföreträdaransvaret.

VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR

Verkställande direktören, som utses och entledigas av styrelsen, ansvarar för bolagets löpande förvaltning enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Utanför ramen för den löpande förvaltningen får VD vidta vissa extraordinära åtgärder, om dessa är brådskande och bolagets intresse kräver att de vidtas, men styrelsebeslut inte kan inväntas. VD är underställd styrelsen och skyldig att följa dess riktlinjer och anvisningar. VD:n är rapporteringsskyldig inför styrelsen och bolagsstämman. Styrelsen får dock inte genom sin instruktions- och tillsynsrätt binda VD så hårt att denne i realiteten förlorar sin ställning som ansvarig för den löpande förvaltningen. Enligt Ägarpolicyn ska VD inte vara styrelseledamot.

REVISORN

Som bolagets kontrollerande organ väljs revisorn av bolagsstämman och får därigenom sitt uppdrag direkt av aktieägarna. Revisorns uppgift är att oberoende granska styrelsens och VD:s förvaltning samt företagets årsredovisning och bokföring. I revisionsberättelsen uttalar sig revisorn om ansvarsfrihet för styrelsen och VD:n. Revisorn granskar därför väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller VD är ersättningsskyldig mot bolaget. Styrelsen ska primärt agera i bolagets intresse, men har även att beakta andra intressen som t.ex. borgenärens och enskilda aktieägares, i den omfattning som föreskrivs i ABL och bolagsordningen. Revisorns uppgift är därför delvis att granska om styrelsen efterlever detta.

TVINGANDE FUNKTIONSFÖRDELNING

Denna funktionsfördelning inom aktiebolag är absolut tvingande och gäller även i helägda statliga bolag. Detta innebär att t.ex. bolagsstämman inte får utföra uppgifter som enligt lagen uteslutande ankommer på styrelsen, som t.ex. att företräda bolaget i dess relationer med omvärlden eller utse VD eller särskild firmatecknare.

ABL:S SKYDDSÄNDAMÅL

Möjligheten att bedriva verksamhet i aktiebolagsform utan att ägarna blir personligen ansvariga för bolagets skulder förutsätter att det finns ett välfungerande skydd för kreditgivarnas intressen. ABL innehåller en stringent struktur av vissa tvingande regler, vars syfte är att skydda fordringsägarnas och minoritetsaktieägarnas intressen. Det är viktigt att styrelseledamöterna känner till reglernas karaktär och tar dem i beaktande vid sitt beslutsfattande.

Exempel på regler primärt uppställda i fordringsägarnas intressen är bestämmelserna som skyddar det bundna egna kapitalet i bolaget eller att bolaget vid emissioner tillförs ett verkligt värde, som motsvarar aktiekapitalets ökning. Sådana bestämmelser är främst reglerna om värdeöverföringar från bolaget, som t.ex. vinstutdelning, förvärv av egna aktier, ökning och minskning av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna, apportemission, kvittningsemission, vissa riktade emissioner i publika aktiebolag och deras dotterbolag, förbud mot att lämna lån till bolaget närstående personer samt reglerna om tvångslikvidation. Dessa regler är absolut tvingande och kan inte åsidosättas ens med samtliga aktieägares samtycke. Detta innebär att inte ens samtliga aktieägare på bolagsstämma kan fatta beslut som står i strid med reglerna avsedda att skydda fordringsägarnas intressen. Styrelsebeslut i strid med dessa regler är ogiltiga och skadeståndsskyldighet för de ledamöter som fattat beslutet kan aktualiseras, om bolaget eller tredje man lider skada.

ABL:s regler avsedda att skydda aktieägarna, är bl.a. principen om att alla aktieägare ska behandlas lika (likhetsprincipen 4 kap. 1 § ABL), regeln om att aktieägare eller tredje man inte får ges otillbörlig fördel till nackdel för bolaget eller annan aktieägare (s.k. general-klausulerna 7 kap. 47 § och 8 kap. 41 § ABL) samt regeln om att syftet med bolagets verksamhet ska vara att bereda vinst åt aktieägarna, om inte något annat uttryckligen anges i bolagsordningen (vinstsyftet, 3 kap. 3 § ABL). Avsteg från dessa regler är tillåtna med samtliga aktieägares samtycke.

AKTIEBOLAGETS SYFTE – VINSTSYFTET

Syftet med ett aktiebolags verksamhet är i princip att bereda vinst åt aktieägarna (vinstmaximerande). Detta är egentligen det grundläggande ändamålet med att man bedriver verksamhet i aktiebolagsform. Styrelsen ska därför i sin förvaltning i första hand alltid vägledas av principen om ekonomiskt värdeskapande för bolaget. Om syftet med den bedrivna verksamheten helt eller delvis ska ha andra ändamål än att bereda vinst, måste detta uttryckligen anges i bolagsordningen. Syftet med verksamheten, vinstsyftet, ska vidare skiljas från föremålet för bolagets verksamhet dvs. vad är det för art av verksamhet som bolaget ska bedriva.

STYRELSENS UPPDRAG OCH ROLL

I egenskap av bolagets högsta förvaltande och verkställande organ ska styrelsen styra och kontrollera bolaget för bolagets bästa i alla aktieägares intresse. Vid utförandet av sina uppgifter agerar styrelsen som ett kollegialt organ med ett självständigt ansvar för bolagets förvaltning, organisation och ekonomiska situation. I sitt beslutsfattande och handlande för bolaget ska styrelsen alltid främja dess intresse och se till bolagets bästa. Bolagets bästa kan generellt sammanfattas som en affärsmässig styrning som främjar bolagets utveckling och intressen genom att öka dess förmogenhetsvärde, stärka dess marknadsposition och därigenom öka aktiernas värde. Åtgärder som syftar till att utan affärsmässigt betingat vederlag öka bolagets skulder eller minska bolagsförmögenheten kan därför i princip inte anses främja bolagets bästa.

Styrelsen ska med utgångspunkt i ägarens intentioner besluta om bolagets organisation och förvaltning i syfte att uppnå värdeskapande. En effektiv förvaltning förutsätter att styrelsen fortlöpande följer upp och utvärderar bolagets ekonomiska situation. Som bolagets högsta förvaltningsorgan ska styrelsen se till att bolaget har en effektiv verkställande ledning.

Styrelsen ska vidare se till att bolagets redovisning och förvaltningen av dess finansiella medel håller hög kvalitet och kontrolleras på ett betryggande sätt. Ägarpolicyns krav att de statligt ägda bolagen ska vara lika väl genomlysta som noterade bolag ställer höga krav på kvaliteten i den externa rapporteringen. Styrelsen har därvid det yttersta ansvaret för att bolagets rapportering till ägare och omvärld ger en korrekt och fullständig bild av dess utveckling, finansiella ställning och risker.

STYRELSELEDAMOTENS ROLL OCH PERSONLIGA KRAV

Styrelseledamöterna agerar som bolagets förtroendemän – det är bolaget som är deras huvudman och inte aktieägarna, även om de utses av bolagsstämman. Detta innebär att ledamöterna vid fullgörandet av sitt uppdrag med omsorg ska ta till vara bolagets intressen och enligt bästa förmåga förhindra att skada uppkommer för bolaget. Var och en av styrelseledamöterna har därför en självständig och kravställande roll vid fullgörandet av uppdraget. En styrelseledamot i hel- eller delägda statliga bolag har en förtroendemans skyldigheter mot bolaget. Detta gäller även arbetstagarledamöterna, som i princip har samma skyldigheter mot bolaget och omfattas av samma regler i ABL som de stämموvalda ledamöterna.

Styrelseledamotens förtroendeställning innebär att denne har en lojalitets- och vårdnadsplikt i förhållande till bolaget. Vid fullgörande av sitt uppdrag ska varje ledamot vägledas av bolagets bästa. En enskild styrelseledamot ska vidare iaktta sekretess angående bolagets affärsmässiga förhållanden. Även om ABL inte innehåller någon uttrycklig bestämmelse om denna tystnadsplikt, följer den av styrelseledamotens förtroendemanna-ställning och vårdnadsplikten mot bolaget. En enskild styrelseledamot får inte till

utomstående avslöja icke offentliggjorda uppgifter om bolagets affärsförhållanden, som kan skada bolaget. För brott mot tystnadsplikten kan även skadeståndsansvar för enskild ledamot enligt ABL bli aktuellt och i allvarliga fall kan även straffansvar för trolöshet mot huvudman (10 kap. 5 § brottsbalken) förekomma.

Som bolagets förtroendemän förutses styrelseledamoten aktivt delta i det kollegiala beslutsfattandet inom ramen för styrelsearbetet. En passiv ställning eller självvald underlåtenhet att sätta sig in i det beslutsmaterial som underställs styrelsen står därför i strid med uppdraget som styrelseledamot, vilket är grundat på förtroende för ledamoten personligen.

Styrelsens ansvarsområden

ALLMÄNT

Enligt Ägarpolicy:n ansvarar styrelsen för att de bolag där staten har ägarintressen sköts föredömligt inom de ramar lagstiftningen ger och i enlighet med ägarnas långsiktiga intressen. I frågor som rör hållbar utveckling och socialt ansvar såsom exempelvis etik, miljö, mänskliga rättigheter, jämställdhet och mångfald har alla bolag ett stort ansvar. De statligt ägda bolagen ska enligt Ägarpolicy:n vara föredömen och förväntas ligga i framkant i det arbetet.

Styrelsen ansvarar enligt ABL för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter och ska löpande bedöma dess ekonomiska situation. Det innebär att om inte stämman i instruktioner till styrelsen särskilt har begränsat styrelsens förvaltningsrätt, får styrelsen fatta alla förvaltningsbeslut som rör bolaget och som inte uttryckligen i lag eller bolagsordning har förbehållits bolagsstämman. Styrelsen ska se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden kontrolleras på ett betryggande sätt. Styrelsen ska fortlöpande bedöma bolagets respektive koncernens ekonomiska situation. Styrelsen företräder vidare bolaget i förhållande till tredje man och utser särskilda firmatecknare. Som bolagets högsta förvaltnings- och ledningsorgan kan styrelsen inte genom delegation, utfärdande av fullmakter eller på annat sätt frångå sig det yttersta ansvaret för bolagets organisation och förvaltning eller skyldigheten att sörja för en betryggande kontroll av bolagets ekonomi. Genom intern arbetsfördelning kan styrelsen dock delegera arbetsuppgifter mellan enskilda styrelseledamöter, utskott och kommittéer, men behåller alltid det yttersta ansvaret.

FÖRVALTNINGSANSVARET ENLIGT ABL

I princip får styrelsen vidta alla åtgärder som enligt ABL ankommer på denna med undantag för uppgifter som enligt lagen eller bolagsordningen är exklusivt förbehållna stämman. I vissa viktiga ärenden – såsom beslut om större strategiska förändringar i bolagets verksamhet och större förvärv, fusioner (när bolaget agerar som övertagande bolag) eller avyttringar, men även beslut som innebär att bolagets riskprofil eller balansräkning förändras på ett avsevärt sätt – bör styrelsen inhämta ägarens samtycke och sörja för att det finns en samsyn med ägaren i dessa frågor. Styrelsen har en allmän skyldighet att se till att bolagets organisation är ändamålsenlig. Detta innebär att organisationen måste rymma rutiner och funktioner som är kvalitetssäkrande. Det handlar om att få till stånd kloka handläggningsrutiner, ett gott urval av medarbetare och en fortlöpande kommunikation mellan dem.

I samband med ansvaret för bolagets organisation och förvaltning får styrelsen i princip inte fatta beslut eller vidta åtgärder som:

- står i strid med ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen,
- står i strid med föremålet för bolagets verksamhet såsom det angivits i bolagsordningen och vinstsyftet (om inte undantag uttryckligen antagits i bolagsordningen),
- står i strid med likhetsprincipen, eller
- ger otillbörlig fördel åt en aktieägare (i de delägda bolagen) eller utomstående till skada för bolaget eller annan aktieägare.

DET EKONOMISKA ANSVARET

Bolagets årsredovisning

Styrelsen har det yttersta ansvaret för att bolagets årsredovisning är upprättad i överensstämmelse med lag och god redovisningssed. Årsredovisningen för det förflutna räkenskapsåret ska lämnas till revisorerna senast sex veckor före årsstämman. Årsredovisningen ska fastställas av stämman inom sex månader från räkenskapsårets utgång samt lämnas in till Bolagsverket för registrering inom en månad efter bolagsstämmans fastställande. Har kopia av årsredovisningen och revisionsberättelsen inte sänts in till Bolagsverket inom sju månader från räkenskapsårets utgång ska bolaget betala förseningsavgifter. Om årsredovisning och revisionsberättelse inte har lämnats in inom elva månader från räkenskapsårets utgång, kan bolaget efter beslut av Bolagsverket försättas i tvångslikvidation. Efter femton månader kan styrelseledamöterna bli personligen betalningsansvariga för bolagets förpliktelser.

Styrelsens uppgift att löpande bevaka och bedöma bolagets ekonomiska situation åligger styrelsen som kollektiv. I sin interna arbetsordning kan styrelsen föreskriva en arbetsfördelning mellan ledamöterna utifrån olika segment i bolagets ekonomiska verksamhet, men för den slutliga bedömningen av bolagets ekonomiska situation och för meddelande av övergripande beslut som rör bolagets finansiella ställning ansvarar styrelsen som helhet. För att effektivt fullgöra sin uppgift att fortlöpande bedöma bolagets och, om bolaget är moderbolag i en koncern, koncernens ekonomiska situation bör styrelsen ha väl fungerande rutiner för intern ekonomisk rapportering. Rapporteringssystemet ska möjliggöra en rättvisande, snabb och frekvent rapportering till VD och styrelsen.

Extern rapportering i företag med statligt ägande – riktlinjerna

Enligt regeringens *Riktlinjer för extern rapportering för företag med statligt ägande*, som beslutades den 29 november 2007, är det styrelsens ansvar att tillse att bolagen, utöver gällande redovisningslagstiftning och god redovisningssed, i tillämpliga delar presenterar årsredovisning, kvartalsrapporter och bokslutskommuniké enligt OMX gällande regler för

noterade bolag. Bolagen ska också redovisa en bolagsstyrningsrapport och en beskrivning av intern kontroll enligt Koden och ÅRL. Enligt regeringens riktlinjer ansvarar styrelsen också för att de statligt ägda bolagen från och med räkenskapsåret 2008 presenterar en hållbarhetsredovisning enligt Global Reporting Initiative's riktlinjer (GRI).¹¹ Styrelsen ska i årsredovisningen beskriva och ange hur dessa riktlinjer har tillämpats under det senaste räkenskapsåret samt kommentera eventuella avvikelser.

De höga kraven på den externa ekonomiska rapporteringen ställer därför krav på att bolaget har ett effektivt system för intern ekonomisk rapportering till styrelsen. Syftet är att tillförsäkra ägaren och omvärlden en snabb, korrekt, relevant och tillförlitlig information. Bolagens regelbundna finansiella rapportering – årsredovisning, i förekommande fall koncernredovisning, kvartalsrapporter och bokslutskommuniké, – ska offentliggöras så fort som möjligt och senast inom de frister som uppställs i regeringens riktlinjer för extern rapportering.¹² Sedan bolagets styrelse godkänt årsbokslutet ska bolaget så snart som möjligt och senast den 15 februari offentliggöra en bokslutskommuniké som ska innehålla det väsentliga från den kommande årsredovisningen. De regelverk som omger bolag förändras och uppdateras löpande över tiden. Styrelsen ska följa utvecklingen och skyndsamt besluta om relevanta åtgärder till följd av förändringarna.

De statligt ägda bolagen ska på samma sätt som noterade bolag i samband med årsredovisningen upprätta en bolagsstyrningsrapport. Bolagsstyrningsrapporten ska innehålla uppgifter om bl. a. bolagets system för intern kontroll och riskhantering, aktieinnehav som representerar minst 10 procent av rösterna i bolaget (i de delägda bolagen), olika begränsningar i utövandet av rösträtten på stämman, lämnade bemyndiganden för styrelsen att besluta om nyemissioner och förvärv av egna aktier samt hur styrelsen och inom bolaget inrättade kommittéer är sammansatta och hur de fungerar.

STÄLLFÖRETRÄDARANSVARET

En beslutför styrelse kan alltid företräda bolaget i förhållande till tredje man och teckna dess firma. Av praktiska skäl kan styrelsens kollektiva firmateckningsrätt inte alltid utövas av samtliga ledamöter i stora bolag med komplicerad intern struktur och omfattande verksamhet, där antalet styrelseledamöter är stort. Lagen ger därför styrelsen rätt att bemyndiga enskilda personer, särskilda firmatecknare, att företräda bolaget i förhållande till tredje man, utan att styrelsen behöver sammankallas. För särskilda firmatecknare gäller samma jävsregler och behörighetskrav som för styrelseledamöter. Efter utseende av särskilda firmatecknare ska dessa personer genast anmälas för registrering till Bolagsverket. Beslutet om utseende av särskild firmatecknare eller dennes entledigande får verkan från den

¹¹ Riktlinjer för extern rapportering för företag med statligt ägande, s. 3 (cit. regeringens riktlinjer för extern rapportering).

¹² Regeringens riktlinjer för extern rapportering, s. 4.

tidpunkt då anmälan kom in till Bolagsverket eller från den senare tidpunkten som har angetts i beslutet.

Det är styrelsen som utser och entledigar särskilda firmatecknare. Bolagsstämman och i förekommande fall, representanten för aktieägaren, kan inte förbigå styrelsen och utse firmatecknare eller företräda bolaget externt.

Utsedda firmatecknare har samma makt som styrelsen att genom sina åtgärder binda bolaget externt, dvs. behörighet att företräda bolaget. De är dock förhindrade att vidta åtgärder på eget bevåg utan att ha ett specificerat uppdrag. I samband med varje uppdrag bör styrelsen därför utfärda tydliga instruktioner om vad firmatecknaren inom ramen för uppdraget får göra, dvs. ramen för firmatecknarens befogenhet. Sådana instruktioner bör förslagsvis tydligt dokumenteras i ett styrelseprotokoll. Om firmatecknaren handlar i strid med styrelsens interna instruktioner (överskrider sin befogenhet) blir bolaget ändå bundet av t.ex. ett avtal med tredje man, som inte kände till dessa. Om firmatecknaren överskrider sin behörighet blir bolaget inte bundet i förhållande till tredje man.

STYRELSENS DELEGERINGSMÖJLIGHETER

I bolag med omfattande verksamhet är styrelseledamöterna av praktiska skäl nödgade att fördela och delegera enskilda förvaltningsuppgifter sinsemellan, till speciellt inrättade utskott eller andra underordnade organ. Gränsen för denna delegationsrätt är att styrelsens övergripande ansvar och beslutsfattande enligt ABL inte får delegeras. Om vissa uppgifter delegeras till en eller flera av styrelsens ledamöter eller till andra, ska styrelsen enligt ABL handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegationen kan upprätthållas (se 8 kap. 4 § sista stycket ABL). Delegeringsbeslut bör alltid fattas av styrelsen som ett kollegialt organ och inte lämnas åt enskilda styrelseledamöter att besluta om. Beslut om delegering av uppgifter ska vidare tydligt antecknas i arbetsordningen, de skriftliga instruktionerna eller i protokoll från styrelsesammanträde. Vid delegering av uppgifter måste styrelsen alltid iaktta följande principer:

- välja en person eller personer tillräckligt kvalificerade för den aktuella uppgiften,
- ge delegaten/delegaterna utförliga och fullständiga instruktioner för uppgiftens utförande, och
- övervaka och följa upp resultatet och vidta åtgärder, om brister upptäcks.

En korrekt och lagenlig delegation innebär en viss reduktion av skadeståndsansvaret för styrelsen som delegerande organ och ett ökat ansvar för den som anförtrotts uppgiften, delegaten. Om denne vid utförandet av uppgiften orsakar bolaget eller tredje man skada, ansvarar de styrelseledamöter som fattat delegeringsbeslutet endast om de brustit antingen vid val av person, vid lämnande av tydliga instruktioner eller vid den efterföljande tillsynen.

Detta innebär att styrelsen aldrig kan delegera bort sin tillsynsplikt eller det yttersta ansvaret för bolagets förvaltning och dess organisation. Inte heller får styrelsen delegera bort det beslutsfattande som enligt ABL uttryckligen ankommer på styrelsen som kollegialt organ, t.ex. beslut om utseende och entledigande av VD, utseende av särskilda firma-tecknare, beslut om att kontrollbalansräkning ska upprättas, samt vissa andra uppgifter som t.ex. att meddela skriftliga instruktioner för hur den ekonomiska rapporteringen till styrelsen ska gå till samt uppgiften att fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation.

RELATIONEN TILL BOLAGSSTÄMMAN

Förberedelse och sammankallande: öppna bolagsstämmor

Styrelsen kallar till ordinarie bolagsstämma enligt de närmare föreskrifter som anges i bolagsordningen samt till extra bolagsstämma, om det finns skäl till det. En ordinarie bolagsstämma som ska fastställa årsredovisningen och hållas senast inom sex månader efter räkenskapsårets utgång kallas för årsstämma (7 kap. 10 § ABL). Vid denna ska styrelsen lägga fram årsredovisningen, förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen samt i de bolag, som utgör moderbolag i koncerner, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen. På årsstämman ska beslut fattas om fastställelse av resultat- och balansräkningen (respektive koncernresultat- och koncernbalansräkningen), om dispositioner avseende bolagets vinst eller förlust, om ansvarsfrihet ska beviljas styrelsens ledamöter och VD samt beslut i annat ärende som stämman enligt ABL eller bolagsordningen ska behandla. Val av nya styrelseledamöter och revisorer sker vanligen också på årsstämman. I bolagsordningen kan dock bestämmas att aktieägarna under ett år ska hålla ytterligare en eller flera ordinarie bolagsstämmor. En uttalad ambition enligt Ågarpolicyn är att årsstämmorna i bolag med statligt ägande äger rum före den 30 april.

En av de viktiga styrelseuppgifterna är att lägga fram eventuella beslutsförslag och bereda ärendena inför stämman. I de statligt helägda bolagen ska styrelsen på årsstämman, på motsvarande sätt som i de noterade bolagen, lämna förslag om principerna för ersättning till ledande befattningshavare, vilka ska ligga inom ramen för regeringens *Riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i företag med statligt ägande*, som beslutades den 20 april 2009.

De statligt ägda bolagen ska redovisa ersättningar till de ledande befattningshavarna på motsvarande sätt som de noterade bolagen. Detta innebär att de statligt ägda bolagen ska iaktta de särskilda regler om redovisning av ersättningar till de ledande befattningshavarna som gäller för noterade bolag och publika aktiebolag (8 kap. 51-54 §§ ABL samt 5 kap. 19-25 §§ ÅRL). Styrelsens förslag till riktlinjer ska vara förenliga med regeringens riktlinjer och de ersättningsprinciper som uppställs där.

Av styrelsens förslag till riktlinjer ska bl. a. framgå:

- hur styrelsen säkerställer att ersättningarna följer dessa riktlinjer, och
- att det ska finnas skriftligt underlag som utvisar bolagets kostnad innan beslut om enskild ersättning beslutas.

I noterade bolag ska styrelsen enligt ABL varje år, i samband med årsstämman, upprätta förslag till riktlinjer för bestämmande av lön och annan ersättning till VD och andra personer i bolagets ledning. Vid årsstämman ska styrelsen också redovisa om tidigare beslutade riktlinjer har följts eller inte och ange skälen för en eventuell avvikelse. Bolagets revisor ska angående förslaget senast tre veckor före årsstämman lämna ett skriftligt yttrande till styrelsen om huruvida bolagsstämmans riktlinjer i ersättningsfrågan har följts. Om styrelsen anser att en viktig fråga bör underställas bolagsstämman före tidpunkten för årsstämma, ska styrelsen kalla till extra bolagsstämma. Styrelsen är vidare skyldig att kalla till extra bolagsstämma, om revisorn i bolaget eller ägare till minst en tiondel av aktierna (i de delägda bolagen) begär detta.

Tid och sätt för kallelse

I och med att de statligt ägda bolagen enligt Ägarpolicyen ska följa de regler som gäller för publika bolag, införs i bolagens bolagsordningar de kallelsetider som gäller för publika bolag. Kallelse till ordinarie bolagsstämma samt kallelse till extra stämma där frågan om ändring av bolagsordningen kommer att behandlas ska enligt ABL utfärdas tidigast sex (6) veckor och senast fyra (4) veckor före tidpunkten för stämman. Kallelse till annan extra stämma sker tidigast sex (6) veckor och senast två (2) veckor före tidpunkten för stämman. I övrigt ska kallelse ske enligt de närmare föreskrifter som anges i bolagets bolagsordning. Enligt Ägarpolicyen har riksdagsledamöter rätt att närvara vid bolagsstämmor och i anslutning till denna ställa frågor i de bolag där staten äger minst 50 procent av aktierna, under förutsättning att bolaget eller ett rörelsedrivande dotterföretag har fler än 50 anställda. Styrelsen ansvarar i dessa fall för att kallelse till bolagsstämman skickas till riksdagens centralkansli i samband med att kallelse till bolagsstämma utfärdas. Anmälan att närvara bör vara styrelsen tillhanda senast en vecka före bolagsstämman.

Kallelsens innehåll

Kallelsen ska innehålla ett förslag till dagordning för stämman. I förslaget ska i kronologisk nummerföljd anges de ärenden som ska behandlas på stämman. Om det är lämpligt och det inte rör en fråga av mindre betydelse för bolaget, ska även det huvudsakliga innehållet i varje förslag anges. Avser ett ärende ändring av bolagsordningen, ska det huvudsakliga innehållet i förslaget till ändring alltid anges. Om aktieägarna ska kunna utöva rösträtten på stämman med stöd av ovan beskriven fullmakt, ska det framgå av kallelsen hur de ska gå till väga för att få ett fullmaktsformulär.

De helägda statliga bolagen bör enligt Ägarpolicyn anordna någon form av arrangemang i samband med årsstämman där även allmänheten bereds möjlighet att ställa frågor till företagsledningen. Formerna för årsstämmans praktiska genomförande bestäms närmare av styrelsen.

INFORMATIONSGIVNING VID STÄMMAN: UPPLYSNINGSPLIKTEN

Enligt ABL ska styrelsen på aktieägares begäran på bolagsstämman lämna upplysningar som kan inverka på bedömningen av ett ärende på dagordningen eller information om bolagets ekonomiska situation, om detta kan ske utan väsentlig skada för bolaget. Upplisyngningsplikten på bolagsstämma gäller endast i förhållande till aktieägaren.

Upplisyngningsplikten i förhållande till aktieägarna på bolagsstämma kan dock i vissa fall vara begränsad med hänsyn till förhållandena på stämman, om utlämnandet av information innebär att närvarande utomstående personer tar del av affärshemlighet till skada för bolaget. Det som är till väsentlig skada för bolaget får avgöras från fall till fall. En tilltänkt transaktion som fortfarande är under beredning inom styrelsen och varom beslut inte ens har fattats anses utgöra sådan affärshemlighet, vars förtida yppande kan medföra väsentlig skada för bolaget.

LYDNADSPLIKTEN MOT BOLAGSSTÄMMAN

Som bolagets förvaltnings- och ledningsorgan ansvarar styrelsen för genomförandet av bolagsstämmans beslut. I egenskap av överordnat organ kan bolagsstämman ge styrelsen bindande direktiv i övergripande strategiska frågor. Styrelsens lydnadsplikt är dock inte obegränsad. Styrelsen får inte verkställa anvisningar som strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Styrelsen ska därför alltid kontrollera om bolagsstämmans direktiv är till nackdel för bolaget, dess borgenärer eller minoritetsaktieägarna. Vid verkställighet av rättsstridiga bolagsstämmobeslut kan skadeståndsansvar för de ledamöter, som vidtagit verkställighetsåtgärder, aktualiseras om skada uppkommer för bolaget.

DISPOSITIONER MED BOLAGETS MEDEL

ABL:s regler om vinstutdelning och låneförbud

Styrelsen får aldrig fatta beslut eller verkställa stämmobeslut som strider mot de tvingande reglerna om vinstutdelning i aktiebolag och mot låneförbudet. I sitt utdelningsförslag i förvaltningsberättelsen får styrelsen därför aldrig föreslå att vinstutdelning utbetalas med större belopp än att det enligt fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret eller senare förändringar finns täckning för aktiekapitalet, uppskrivningsfond, reservfonden, och kapitalandelsfonden (bolagets bundna egna kapital enligt 5 kap. 14 § ÅRL) samt att utdelningen framstår som försvarlig med hänsyn till de krav som verksamhetens art, omfattning

och risker ställer på storleken av det egna kapitalet och bolagets konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. Om bolaget är ett moderbolag, ska hänsyn tas även till de krav som koncernverksamhetens art, omfattning och risker ställer på koncernens egna kapital samt till koncernens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Hur bedömningen i det senare ledet ska ske, enligt den så kallade försiktighetsprincipen, får avgöras utifrån bolagets aktuella ekonomiska ställning i varje enskilt fall. Även om bolagets bundna egna kapital är intakt, kan det i ett konkret fall finnas starka skäl att genom innehållande av vinstmedel ytterligare stärka bolagets egna kapital och förbättra dess soliditet. Ibland, beroende på de specifika förhållandena i bolaget, kan en betydande reservering av vinstmedel vara påkallad, om bolaget inte ska åsamkas betalningssvårigheter eller om det ska kunna möta försämringar i lönsamheten, som kan bli en följd av konjunkturbedgång, konkurrens eller andra förhållanden. Följande faktorer ska därvid beaktas: bolagets konsolideringsbehov (huruvida förhållandet mellan eget och främmande kapital i bolaget är tillfredsställande utifrån bolagets skuldsättning och riskerna med verksamheten), likviditet, finansiella risker, nuvarande förbindelser, inlåningsbehov, konjunktursvängningar och liknande. Försiktighetsprincipen kräver därför att bolagsorganen vid vinstutdelningens bestämmande tar hänsyn till bolagets reella ekonomiska situation. ABL kräver därför numera att styrelsen i förslaget om vinstutdelning lämnar ett motiverat yttrande om huruvida den föreslagna vinstutdelningen är försvarlig med hänsyn tagen till försiktighetsregeln (18 kap. 4 §, 17 kap. 3 § ABL).

Vid utbetalningar i strid med reglerna om vinstutdelning kan mottagaren bli skyldig att med ränta betala tillbaka det olovligen utbetalda beloppet (återbäringsskyldighet, 17 kap. 6 § ABL). Därutöver kan de personer som beslutat om olovlig vinstutdelning, medverkat vid dess verkställande eller upprättat eller fastställt en till grund för beslutet liggande oriktig balansräkning, bli skyldiga att täcka den brist som uppstår i fall mottagaren inte kan betala tillbaka det olovligen uppburna beloppet (bristtäckningsansvar, 17 kap. 7 § ABL). Dessutom kan även skadeståndsansvar för de inblandade personerna aktualiseras.

Varken styrelsen eller bolagsstämman får fatta beslut som innebär att bolaget lämnar lån till aktieägare, styrelseledamot, VD i bolaget eller annat bolag i koncernen samt till denna personkrets närstående personer. Ett aktiebolag får inte heller ställa pant, lämna borgen eller garanti för förbindelser som ingås av aktieägare, styrelseledamot, VD i bolaget eller i annat koncernbolag eller dem närstående personer. Inom koncerner är det dock tillåtet att ett dotterbolag lämnar lån till moderbolaget eller till annat bolag i samma koncern. Denna frihet att lämna lån gäller även inom vissa koncernliknande bolagsgrupper, där moderbolaget är t.ex. ett handelsbolag eller en utländsk juridisk person med hemvist inom EES. Även i koncernförhållanden får dock lån aldrig lämnas eller säkerhet ställas i samband med förvärv av aktier i det långivande bolaget självt eller i ett överordnat bolag i samma koncern.

Detta innebär att ABL numera inom koncerner tillåter lån för förvärv av aktier i bolag som i koncernen är underordnat det långivande bolaget.

Sanktionen vid överträdelse av låneförbudet eller förbudet mot ställande av säkerhet är straffansvar enligt 30 kap. 1 § ABL för VD eller den ledamot som deltar i beslutet och därigenom uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot förbudet. Ansvar kan ådömas den som beslutat om eller i kraft av sin ställning i bolaget verkställer en betalning eller beordrar en anställd att göra en utbetalning. Styrelsebeslut i strid med låneförbudet, som utgör ett legalt förbud, anses i princip ogiltiga. Avtal ingångna till följd av sådana beslut i strid med låneförbudet är civilrättsligt ogiltiga. Om ett aktiebolag har lämnat lån eller gett förskott i strid med reglerna, ska mottagaren därför återbära det som denne fått eller uppburit (21 kap. 11 § ABL). Detta gäller dock inte alltid avtal om ställande av säkerhet som till följd av beslutet ingåtts med godtroende tredje man (t.ex. ett utomstående kreditinstitut). En bank i god tro kan därför normalt utnyttja borgen eller pant ställd av bolaget utan hinder av att förbindelsen inneburit ett brott. Vidare kan skadeståndsansvar för de styrelseledamöter som deltar i beslutet bli aktuellt om skada uppkommer för bolaget eller dess borgenärer.

VÄRDEÖVERFÖRINGAR

Reglerna om skyddet för bolagets bundna egna kapital ska tas i beaktande inte bara vid rena utbetalningar av bolagets medel (vinstutdelning, förvärv av egna aktier eller minskning av aktiekapitalet eller reservfonden för återbetalning till aktieägarna, 17 kap. 1 § ABL), utan också vid varje styrelsebeslut som har karaktär av en värdeöverföring, dvs. en affärshändelse som för bolaget inte utgör ett naturligt led i verksamheten eller är betingad av annat än rent affärsmässiga skäl och medför att bolagets förmögenhet minskar. Inför styrelsebeslut som innebär att bolaget utan vederlag gör utbetalningar, överför tillgångar eller åtar sig betungande förpliktelser utan kommersiellt syfte eller vidtar liknande dispositioner som innebär att bolagsförmögenheten minskar, ska styrelsen först pröva om bolagets ekonomiska ställning efter åtgärden fortfarande är betryggande för fordringsägarna.

Värdeöverföringar som sker t.ex. genom att bolaget lämnar tillåten kredit till annat bolag i samma koncern, ingår borgen, ställer pant eller i övrigt till aktieägare eller någon annan överför tillgångar utan motsvarande vederlag, ska ske med ett belopp som motsvarar disponibla vinstmedel enligt den senaste fastställda balansräkningen med beaktande av ändringar i det bundna egna kapitalet som skett efter balansdagen och med hänsyn tagen till den ovan beskrivna försiktighetsregeln. ABL anger att tillåtna värdeöverföringar får ske endast enligt lagens bestämmelser om vinstutdelning, förvärv av egna aktier, minskning av aktiekapitalet eller reservfonden för återbetalning till aktieägarna och gåva. Konsekvensen vid överträdelse av dessa regler är att styrelsebeslut i strid därmed är ogiltiga. Detsamma gäller avtal som ingåtts till följd av beslutet såvida inte tredje man är i god tro. Om skada

därigenom uppstår för bolaget eller tredje man, kan skadeståndsansvar eller bristtäckningsansvar för de medverkande ledamöterna aktualiseras.

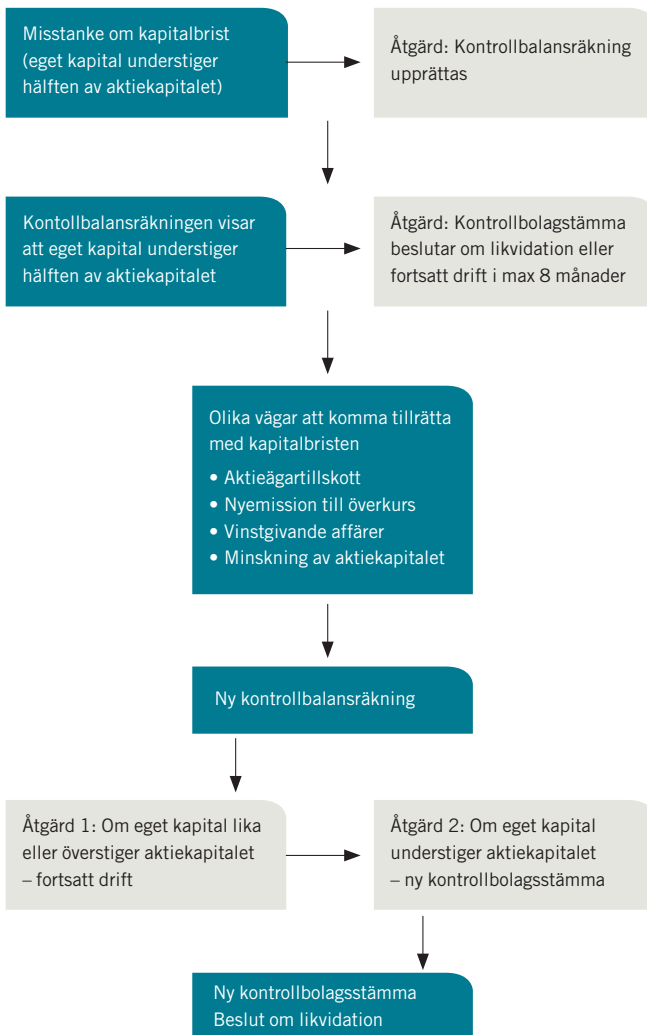
ÅTGÄRDER VID BEFARAD KAPITALBRIST

Enligt ABL måste ett aktiebolag antingen rekonstrueras eller avvecklas när betydande del av aktiekapitalet har förbrukats genom förlustbringande affärer. Ansvar för att vidta åtgärder i samband med befarad kapitalbrist ligger på styrelsen. Så snart styrelsen misstänker att kapitalbrist har uppstått, dvs. det egna kapitalet understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen ofördröjligen låta upprätta en särskild balansräkning, en så kallad kontrollbalansräkning, som ska underställas revisorn för granskning.

Om kontrollbalansräkningen visar att det egna kapitalet understiger hälften av aktiekapitalet ska styrelsen snarast möjligt till stämman hänskjuta frågan om bolaget ska träda i likvidation. Bolagsstämman kan besluta att bolaget antingen ska träda i likvidation eller fortsätta den operativa driften under högst åtta månader. Under denna tid måste kapitalbristen läkas – rekonstruktion kan ske genom aktieägartillskott, nyemission till överkurs, vinstbringande affärer eller minskning av aktiekapitalet.

Har kapitalbristen inte åtgärdats genom att det egna kapitalet uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet inom åttamånadersfristen måste styrelsen kalla till en ny bolagsstämma. Konstaterar denna andra kontrollbolagsstämma att det egna kapitalet enligt en ny kontrollbalansräkning inte uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet, ska bolaget träda i likvidation. Om inte den andra kontrollstämman fattar beslut om att bolaget ska träda i likvidation, åligger det styrelsen att ansöka hos rätten därom. Av praxis följer vidare att utfästelse om aktieägartillskott från den som anses vara betalningsduglig för beloppet har samma åtgärdande effekt som faktiskt verkställt medeltillskott (se Figur 1).

FIGUR 1 – ÅTGÄRDER VID BEFARAD KAPITALBRIST

Styrelsens arbetsformer och reglerna för styrelsens interna arbete

ABL förutsätter att styrelsen agerar som ett kollegialt organ och att dess funktionssätt och arbetsformer är sådana att det är kontinuerligt beslutskapabelt. En aktiv övervakningsroll i förhållande till den verkställande ledningen kan vidare minimera en del av förvaltningskostnaderna och öka aktieägarens ekonomiska utbyte av aktierna.

ARBETSORDNINGEN

Styrelsen är enligt ABL skyldig att upprätta och årligen fastställa en skriftlig arbetsordning för sitt arbete. Syftet med denna är att närmare reglera arbetsfördelningen mellan styrelseledamöterna, sammanträdesfrekvens och kallelse och vissa frågor om arbetsfördelningen mellan VD och styrelsen.

Styrelsen kan inte genom föreskrifter i arbetsordningen mellan ledamöterna dela upp det ansvar och det beslutsfattande som åvilar styrelsen enligt ABL. Arbetsfördelningen avser det operativa utförandet av förvaltningsuppgifterna – de omedelbara arbetsuppgifterna som måste vidtas för att styrelsen ska kunna fullgöra sina skyldigheter – ansvaret, beslutsfattandet och övervakningen är dock alltid förbehållna styrelsen som ett kollegialt organ.

Arbetsfördelningen av vissa konkreta uppgifter är av betydelse om bolaget åsamkas skada och frågan om styrelseledamots skadeståndsskyldighet kan aktualiseras. Om en styrelseledamot i arbetsordningen har tilldelats huvudansvaret för en viss uppgift, finns det mindre anledning för de övriga ledamöterna att närmare övervaka uppgiftens utförande. Däremot behåller de alltid det övergripande tillsynsansvaret.

STYRELSENS SKRIFTLIGA INSTRUKTIONER

Syftet med styrelsens skriftliga instruktioner är att underlätta formerna för den interna ekonomiska rapporteringen till styrelsen, för att denna på ett tillfredsställande sätt ska fullgöra sin skyldighet att fortlöpande bedöma bolagets respektive koncernens ekonomiska situation. Rapporteringssystemet som dokumenteras i instruktionerna ska ge styrelsen bra underlag för uppföljning av planer, budgetar m.m. och kunna förmedla en korrekt bild av bolagets orderingång, finansieringsförhållanden, likviditet, risker, exponering osv. Dessa ska vara anpassade till bolagets förhållanden och tillräckligt tydliga, utförliga och konkreta för att tjäna som styrdokument för styrelsens arbete. I instruktionerna kan även närmare anges att VD ska se till att nödvändig ekonomisk information med jämna mellanrum tillställs styrelsen för utvärdering samt rutinerna för styrelsens dialog med revisorerna närmare preciseras. Styrelsen ska vidare enligt ABL i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan, å ena sidan styrelsen, å andra sidan VD och de andra organ som styrelsen inrättar. Detta sker ofta lämpligen genom att dessa instruktioner tas in som bilaga till arbetsordningen, som antas inför varje nytt verksamhetsår.

UPPDRAGET SOM STYRELSEORDFÖRANDE

Ordföranden leder styrelsens arbete och har ett längre gående ansvar än övriga ledamöter för bolagets organisation och förvaltning. Styrelseordföranden ska se till att sammanträden hålls när det behövs och alltid sammankalla till möte på begäran av VD eller en styrelseledamot. Underlåtenhet att fullgöra denna förpliktelse är även sanktionerad med straffansvar enligt 30 kap. 1 § ABL.

Ordföranden har en viktig samordnande och ledande funktion i styrelsens dagliga arbete. I uppdraget ligger att övervaka bolagets verksamhet och se till att den diskuteras inom styrelsen när det behövs – när det t.ex. uppkommer fråga som kräver styrelsebeslut. En effektiv styrelseordförande bör därför fungera som en länk mellan styrelsen och bolagsledningen, respektive mellan styrelsen och ägaren och har därför att se till att relevant material underställs styrelseledamöterna. Ordföranden ska i samarbete med VD se till att styrelseledamöterna får tillfredställande beslutsunderlag i god tid före mötena. Därutöver ansvarar denne för att ledamöterna även mellan sammanträdena får aktuella upplysningar om bolagets förhållanden och bär ett ansvar för att styrelsens beslut verkställs på lämpligt sätt. Ordföranden har därför ett särskilt ansvar att se till att samtliga ledamöter beretts tillfälle att närvara vid styrelsemötena och att samtliga ledamöter får ett tillfredsställande underlagsmaterial i god tid före mötena. Denna regel är straffsanktionerad enligt 30 kap. 1 § ABL.

VD:S ROLL I STYRELSENS INTERNA ARBETE

Styrelsens ansvar för att bolaget har en effektiv verkställande ledning inbegriper att styrelsen ställer tydliga krav på VD:s rapportering och det beslutsunderlag som lämnas inför styrelsemötena. Styrelsen ska därutöver genom uppföljning utvärdera verkställandet av styrelsens beslut. Styrelsen i sin helhet har ansvaret för anställning av VD och beslutar om anställningsvillkoren.

Genom sitt ansvar för den löpande förvaltningen har VD en omfattande inblick i den dagliga driften av bolagets verksamhet och bäst information om bolagets verksamhet. Ett fungerande styrelsearbete förutsätter därför en aktiv medverkan av VD. VD har också de bästa möjligheterna att i förekommande fall påkalla att styrelsesammanträden hålls när en uppkommen fråga kräver ett styrelsebeslut. I brådskande fall, där styrelsebeslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolaget, får VD själv vidta åtgärder som är av ovanlig beskaffenhet eller av stor betydelse. Därefter måste styrelsen alltid informeras om åtgärden. Enligt ABL kan VD alltid begära att styrelsemöte hålls för avgörande av viktig fråga som inte faller under den löpande förvaltningen. Genom sin rapporteringsskyldighet inför styrelsen har VD vidare att ombesörja att styrelsen får en rättvisande bild av bolagets verksamhet och ställning. VD ansvarar för att styrelsen i god tid får information och beslutsunderlag av hög kvalitet. VD har vidare en central roll i samband med företräddning av ärendena som står på styrelsesammanträdet dagordning. VD har i övrigt en närvaro-

och yttranderätt vid styrelsens sammanträden, med undantag för fall då beslut avseende denne kommer att fattas, samt rätt att få en avvikande mening antecknad i styrelseprotokollet.

JÄVSREGLER

Syftet med ABL:s jävsregler är att förhindra att en styrelseledamot som intar en förtroendeställning i förhållande till bolaget bereder sig fördelar till skada för bolaget eller på dess bekostnad. Styrelseledamot får därför inte handlägga en fråga om:

- avtal mellan styrelseledamoten och bolaget,
- avtal mellan bolaget och tredje man, om styrelseledamoten kan ha ett väsentligt intresse som kan strida mot bolaget, eller
- avtal mellan bolaget och annan juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med någon annan får företräda, såvida inte bolagets motpart är bolag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Detta innebär att en styrelseledamot som t.ex. sitter i styrelsen för två bolag inte får delta i beslut om avtal mellan dessa två bolag. Detta är dock tillåtet om styrelseledamoten sitter i styrelserna för två eller flera bolag inom samma koncern. En konsekvens av jävsregeln är att styrelsen inte själv kan fastställa sitt arvode utan frågan måste överlämnas till bolagsstämman. Jävsreglerna har tvingande karaktär och en jävig ledamots deltagande i ett beslut kan göra beslutet ogiltigt. Vidare är ett avtal med tredje man som ingås till följd av styrelsebeslutet inte bindande för bolaget, om motparten visste att jäv förelåg. Skadeståndsskyldighet kan dessutom aktualiseras för den jävige ledamoten och de övriga, som med vetskap om jävet låtit denne delta i beslutet, om skada uppkommer för bolaget eller tredje man.

SAMMANKALLANDE AV SAMMANTRÄDEN, BESLUTFÖRHET OCH BESLUTSUNDERLAG

Enligt 8 kap. 21 § andra stycket ABL får styrelsen inte fatta beslut, om inte såvitt möjligt samtliga ledamöter dels givits tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Regeln garanterar ett fungerande styrelsearbete och skyddar tre grundläggande principer:

- skäligt rådrom och tid för kallelse till styrelsemöte,
- samtliga ledamöters rätt att få del av ett tillfredsställande beslutsunderlag och
- samtliga ledamöters rätt att delta i behandlingen av ärenden.

Styrelsen är tänkt att fungera som ett kollegialt organ utan rätt för den enskilde ledamoten att i den egenskapen besluta eller handla för bolaget. Ett effektivt internt arbete förutsätter att styrelsen är kallad på ett tillfredsställande sätt och att ett tillräckligt antal ledamöter är

närvarande vid mötet. Därför får ingen av ledamöterna genom beslut eller på annat sätt uteslutas från styrelsearbetet. Enskilda ledamöter får varken förbigås vid kallelsen eller vid distribuering av dagordning och beslutsunderlag som skickas före mötet. Det åligger ordföranden att se till att samtliga ges tillfälle att delta. Kallelse med dagordning och, i förekommande fall, beslutsunderlag ska därför skickas till samtliga ledamöter i god tid före styrelsemötet. Ansvaret för att beslutsunderlaget är tillfredsställande ligger på den som svarar för att materialet tillhandahålls, vanligen VD eller styrelsens ordförande. Om inget skriftligt material ska distribueras bör VD och styrelseordföranden under sammanträdet ge den bakgrund som behövs för att kravet på tillfredsställande underlag så långt som möjligt blir uppfyllt.

Rutinerna för kallelse till styrelsemöten, sammanträdesfrekvens och eventuellt beslutsunderlag ska närmare anges i arbetsordningen. Styrelsebeslut som tillkommit i strid med regeln i 8 kap. 21 § andra stycket ABL kan anses vara ogiltiga. För brott mot regeln kan även straffansvar enligt 30 kap. 1 § ABL bli aktuellt. Att straff kan utgå redan vid oaktsamhet innebär att höga krav ställs på den som har ansvar för att sammanställa och distribuera information till styrelsen, styrelseordföranden och VD.

UTSKOTT I STYRELSEN

Inrättandet av styrelseinterna eller underordnade organ som utskott underlättar styrelsens arbete och beredningen av de ärenden som enligt lag och bolagsordningen ankommer på styrelsen att besluta om. Även i dessa fall behåller styrelsen sitt ansvar som kollegialt organ. Vanligt förekommande i de stora bolagens styrelser är revisions- och ersättningsutskott. Enligt Ägarpolicyen är det styrelsens ansvar att bedöma behovet av att inrätta utskott. I de fall utskott inrättas ska Kodens principer vara vägledande för dess arbete.

I de noterade bolagen är styrelsen - enligt nya bestämmelser i ABL som trädde i kraft den 1 juli 2009 - skyldig att inrätta ett revisionsutskott, vars ledamöter inte får vara anställda av bolaget (8 kap. 49 a § och 49 b § ABL). Lagen kräver vidare att minst en av revisionsutskottets ledamöter ska vara oberoende och ha revisionskompetens. Revisionsutskottet ska, utan att det påverkar styrelsens ansvar och uppgifter i övrigt, övervaka bolagets finansiella rapportering, effektiviteten i bolagets interna kontroll, internrevision och riskhantering, hålla sig informerad om revisionen av årsredovisningen, övervaka revisorns opartiskhet samt biträda vid förslag till revisorsval. Syftet med revisionsutskottet är därför att underlätta den löpande bevakningen av bolagets ekonomiska situation, valet av revisorer och biträda vid kvalitetssäkring av den finansiella rapporteringen.

Enligt Koden är det ersättningsutskottets uppgift att behandla frågor om ersättning och andra anställningsvillkor avseende VD och andra ledande befattningshavare inom koncernen. Ersättningsutskottet har i detta avseende ett tydligt beredningsansvar. Styrelsen

beslutar om ersättning och andra anställningsvillkor för bolagets VD och övriga ledande befattningshavare i enlighet med de av bolagsstämman fastställda riktlinjerna samt med iakttagande av de ersättningsprinciper som fastställs i *Regeringens riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i företag med statligt ägande* den 20 april 2009.

Det åligger styrelsen att ge tydliga instruktioner för de interna utskottens arbete. Dessa ska i sin tur rapportera till styrelsen och slutliga beslut i väsentliga delar bör alltid fattas av styrelsen.

PROTOKOLL VID SAMMANTRÄDE

Vid varje styrelsesammanträde ska protokoll föras för att dokumentera styrelsens beslut och andra viktiga åtgärder som vidtas i styrelsens arbete. Protokollet ska alltid undertecknas av styrelsens sekreterare och justeras av ordföranden och en styrelseledamot. För att löpande kunna följa upp styrelsens arbete och beslutsfattandet under räkenskapsåret, krävs det enligt lagen att styrelseprotokollen ska föras i nummerföljd och förvaras på ett betryggande sätt.

En tydlig dokumentering av styrelsens beslut i protokollet har betydelse för bl.a. frågan om det individuella ansvarsutkrävandet. En styrelseledamot, som inte är övertygad om ett besluts riktighet, kan alltid reservera sig i protokollet mot beslutet och begränsa sitt skadeståndsansvar. Vidare kan protokollet vara av betydelse vid bedömningen om styrelsen i ett visst hänseende överträtt ramarna för sin kompetens samt vid bedömningen av VD:s ansvar – denne kan alltid be om att få en avvikande mening antecknad i protokollet. Det är ordföranden som har ansvaret för att leda styrelsens arbete och för att se till att protokoll förs. Det är vanligt att en jurist, intern eller extern, fungerar som styrelsens sekreterare.

Styrelseledamots skadeståndsansvar

ANSVARSGRUNDANDEPRINCIPER

Även om styrelsen agerar som ett kollektivt organ, har var och en av ledamöterna ett personligt ansvar för sitt deltagande i styrelsens arbete och de beslut som fattas. Styrelsen har ett kollektivt ansvar för bolagets förvaltning, men ansvarsutkrävandet för konkreta åtgärder eller beslut sker alltid individuellt. En enskild styrelseledamot ansvarar för sin egen handling eller underlåtenhet att handla när det behövs och vid agerande i strid med förtroendeuppdraget, ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.

Även vid delegation av uppgifter behåller styrelseledamöterna ansvaret för val av den delegerade, för bristande instruktioner och övervakning. Bristande uppföljning från styrelsen kan medföra att hela styrelsen blir ansvarig för skada som uppkommit för bolaget och som primärt beror på en enskild ledamots försummelse. Därför är det viktigt att det finns en tydlig arbetsfördelning och tydliga rutiner för uppföljning, rapportering och övervakning i arbetsordningen.

Om flera ledamöter genom delaktighet i samma åtgärd eller beslut gemensamt har orsakat skadan, bär de ett solidariskt skadeståndsansvar.

STYRELSELEDAMOTS SKADESTÅNDSANSVAR MOT BOLAGET

En styrelseledamot som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaksamhet skadar bolaget ska ersätta skadan. Ansvaret mot bolaget inkluderar inte bara uppenbara brott mot ABL, bolagsordningen, och tillämplig lag i övrigt t.ex. om årsredovisning, utan också överträdelser av tystnadsplikten och lojalitets- och vårdnadsplikten som är förknippade med förtroendeuppdraget. Var och en av styrelseledamöterna har därför ett eget ansvar för sitt deltagande i styrelsens arbete och de beslut som fattas. En ledamot kan därför inte med befriande verkan hänvisa till att han eller hon följt instruktioner från överordnat koncernorgan eller från utomstående.

En möjlighet för styrelseledamöterna att reducera sitt ansvar för brott mot den allmänna vårdnadsplikten som åligger dem i egenskap av bolagets förtroendemän är att inhämta bolagsstämans godkännande innan en viss åtgärd vidtas. För att stämmans godkännande ska ha ansvarsreducerande verkan måste aktieägarna på bolagsstämma upplysas om de eventuella risker som den tilltänkta affären kan medföra.

Förutsättning för väckande av skadeståndstalan är att bolagsstämman eller minst tio procent av aktieägarna inte beviljar ansvarsfrihet. Ingående av förlikning med de ansvariga ledamöterna får ske endast efter stämmans beslut och under förutsättning att inte ägare till minst en tiondel av samtliga aktier röstar mot förslaget.

STYRELSELEDAMOTS SKADESTÅNDSANSVAR MOT TREDJE MAN

Styrelseledamöters ansvar gentemot tredje man – enskilda aktieägare, fordringsägare, avtalsparter – är mer begränsat än deras ansvar gentemot bolaget. En styrelseledamot ska

således ersätta skada som han eller hon uppsåtligen eller av oaktsamhet tillfogar denna personkrets endast om skadan har uppstått genom överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Det bör särskilt noteras att stämmans beslut om ansvarsfrihet i sådana fall inte påverkar styrelseledamots ansvar gentemot tredje man.

STYRELSELEDAMOTS SKADESTÅNDSANSVAR MOT TREDJE MAN FÖR FEL OCH BRISTER I PROSPEKT M.M.

I samband med införandet av de mer detaljerade prospektreglerna i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument ("LHF"), 2006, infördes en uttrycklig bestämmelse i ABL (29 kap. 1 § 2 stycket) om stiftares, styrelseledamots och VD:s skadeståndsansvar mot tredje man (aktietecknare, investerare, garantiutställare m.m.) för skada som har tillfogats genom överträdelse av dessa. En styrelseledamot kan således bli skadeståndsskyldig om denne uppsåtligen eller av oaktsamhet medverkat till att prospektet inte uppfyller bestämmelserna om prospekt m.m. i LHF eller EG:s prospektförordning (809/2004) och att skada därigenom åsamkats aktietecknare. Syftet är att skydda tredje man från att förlita sig på felaktig eller vilseledande information om bolagets ekonomiska ställning och finansiella förhållanden. Bolagsledningen ska inte kunna utnyttja sitt informationsövertag till att finansiera verksamheten genom att ge oriktig eller tillrättalagd information om bolagets förhållanden.

Det är styrelsen som har det övergripande ansvaret att tillse att prospekt eller annan likvärdig handling upprättas, när det föreligger en skyldighet för bolaget att göra detta. Enligt prospektförordningen (809/2004) ska de personer som är ansvariga för informationen i prospektet anges i detsamma och avge en försäkran om att den information som ges i prospekthandlingen enligt deras kännedom överensstämmer med sakförhållandena i bolaget. Styrelseledamöterna har därför det yttersta ansvaret att kontrollera att de lämnade uppgifterna om bolagets ställning är sakligt riktiga och att informationen om bolagets ekonomiska förhållanden grundas på verifierbara fakta.

PRESKRIPTION

ABL uppställer särskilda preskriptionsfrister för bolagets möjlighet att väcka talan mot styrelseledamot. Talan mot enskild styrelseledamot om skadestånd till bolaget för beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår ska väckas inom ett år från bolagsstämman där årsredovisningen för räkenskapsåret lades fram. Detta innebär att om skadan inträffar till följd av en tvivelaktig skadebringande åtgärd under mars månad 2008 och årsstämman hålls i april 2009, ska eventuell skadeståndstalan mot ansvarig styrelseledamot väckas senast under april månad 2010. Talan om skadestånd till bolaget kan väckas inom fem år från utgången av det räkenskapsår under vilket den skadebringande åtgärden vidtogs, om de uppgifter som grundar ansvar inte varit kända tidigare. Talan om skadestånd till tredje man preskriberas efter tio år enligt preskriptionslagens (1981:130) allmänna regler.

Styrelseledamots personliga ansvar

DET PERSONLIGA BETALNINGSANSVARET FÖR BOLAGETS SKULDER ENLIGT 25 KAP. ABL

En styrelseledamot kan, under vissa förhållanden, tillsammans med bolaget bli betalningsansvarig för dess skulder, om de åtgärder som lagen föreskriver vid befarad kapitalbrist och tvångslikvidation inte vidtas i tid. Underlåtenhet att upprätta kontrollbalansräkning, sammankalla en första kontrollstämma eller ansöka hos rätten om likvidation, medför solidariskt personligt betalningsansvar för styrelseledamöterna för bolagets förpliktelser vilka uppkommer den tid under vilken passiviteten består. Vad gäller skyldigheten att upprätta kontrollbalansräkning är en förutsättning för ansvar att det egna kapitalet faktiskt ska ha underskridit hälften av det registrerade aktiekapitalet. Förutsättning för ansvar är därför att det egna kapitalet verkligen understiger den kritiska gränsen. Styrelsen undgår vidare ansvar om kapitalbristen, fram till dess att en första kontrollbalansräkning upprättas, täcks. Om styrelsen även med försening vidtar de föreskrivna åtgärderna ansvarar ledamöterna inte för bolagets förpliktelser som uppkommer därefter.

Utgångspunkten för bedömningen av styrelseledamöternas ansvar är att varje ledamot är skyldig att hålla sig underrättad om förhållandena i bolaget. Det personliga betalningsansvaret för bolagets skulder gäller därför för styrelseledamots egen passivitet. En enskild ledamot kan därför undgå ansvar om denne visar att underlåtenheten att handla i dessa fall inte beror på hans eller hennes egen passivitet, t.ex. genom att denne i styrelseprotokollet reserverat sig mot ett beslut att inte upprätta kontrollbalansräkning. Denna form av personligt ansvar för bolagets skulder åsyftar därför att tvinga styrelsen att bevaka förändringar i bolagets eget kapital och ingripa när kapitalbristen blir kritisk.

PERSONLIGT BETALNINGSANSVAR FÖR UNDERLÅTENHET ATT INGE ÅRSREDOVISNING

Personligt betalningsansvar för styrelseledamot för bolagets skulder kan vidare under vissa förhållanden uppkomma enligt ÅRL vid underlåtenhet att inge årsredovisning. Enligt 8 kap. 12 § ÅRL svarar styrelseledamöterna och VD solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget, om kopia av årsredovisningen och revisionsberättelsen inte har sänts in till Bolagsverket inom femton månader efter räkenskapsårets utgång. Det personliga betalningsansvaret avser endast förpliktelser som uppkommer efter utgången av denna femtonmånadersfrist. Ansvar inträder vidare inte för skulder som uppkommer efter det att de nödvändiga handlingarna har kommit in till Bolagsverket. Ansvar kvarstår dock för den period under vilken underlåtenheten förelegat.

En styrelseledamot går fri från ansvar om denne visar att underlåtenheten att sända in redovisningshandlingarna inte beror på egen passivitet eller eget försumligt beteende.

PERSONLIGT BETALNINGSANSVAR FÖR BOLAGETSSKATT

Skattebetalningslagen (1997:483) ("SBL") innehåller en reglering som under vissa mycket speciella omständigheter kan ålägga en styrelseledamot personligt betalningsansvar för bolagets skatt. Underlåter någon i egenskap av företrädare för en juridisk person att i rätt tid göra föreskrivet skatteavdrag, är företrädaren enligt 12 kap. 6 § SBL tillsammans med den juridiska personen skyldig att betala beloppet jämte ränta enligt skattemyndighetens beslut. Regeln tar sikte på situationer där ställföreträdaren fortsätter verksamheten i ett bolag som befinner sig på obestånd. Betalningsansvar kan i sådana situationer förhindras om verk samma åtgärder för skuldavveckling vidtas i tid, t.ex. att en företagsrekonstruktion eller ett underhandsackord med samtliga borgenärer kommer till stånd eller att bolaget försätts i konkurs.

STRAFFANSVAR ENLIGT ABL

Straffansvar för enskilda styrelseledamöter kan vidare uppkomma enligt 30 kap. 1 § ABL som särskilt straffsanktionerar överträdelser av några regler. Till böter eller fängelse i ett år döms den som:

- bryter mot förbudet att i privata aktiebolag genom annonsering till allmänheten söka sprida aktier eller teckningsrätter i bolaget eller av bolaget utgivna skuldebrev eller teckningsoptioner,
- i kupongbolag, uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att föra aktiebok eller hålla aktiebok tillgänglig för allmänheten,
- uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att sammankalla styrelsen, om styrelseledamot eller VD begär det, inte ger suppleant tillfälle att medverka vid styrelsemöte vid förfall för ordinarie ledamot, eller bryter mot förbudet enligt 8 kap. 21 § andra stycket ABL att styrelsebeslut inte får fattas om inte såvitt möjligt samtliga ledamöter fått tillfälle att delta i ärendets behandling samt fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet,
- uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot låneförbudet i 21 kap. 1, 3, 5 §§ ABL eller mot skyldigheten att föra förteckning över dispenstillåtna lån enligt 21 kap. 10 § ABL.

KÄLLFÖRTECKNING

Regeringens proposition 1975:103 Aktiebolagslagen

Regeringens proposition 1997/98:99 Aktiebolagets organisation

Regeringens proposition 2000/01:150 Likvidation av aktiebolag, m.m.

Regeringens proposition 2004/05:85 Ny aktiebolagslag

Regeringens proposition 2004/05:158 Prospekt

Regeringens proposition 2005/06:25 Följdändringar med anledning av ny aktiebolagslag, m.m.

Regeringens proposition 2005/06:186 Ersättning till ledande befattningshavare i näringslivet

Regeringens proposition 2006/07:65 Informationskrav i noterade bolag

Regeringens proposition 2006/07:70 Några aktiebolagsrättsliga frågor

Regeringens proposition 2008/09:71 Ändringar i EG:s redovisningsdirektiv, m.m.

Lagrådsremiss, Stockholm den 6 maj 2004, Ny aktiebolagslag

Regeringens skrivelse 2008/09:120 2009 års redogörelse för företag med statligt ägande med bilagan Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2008 inkluderande statens ägarpolicy 2009

Regeringens riktlinjer för extern rapportering för företag med statligt ägande, beslutade den 29 november 2007

Regeringens riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i företag med statligt ägande, beslutade den 20 april 2009

Andersson, J, Kapitalskyddet i aktiebolag. 5 uppl., LitteraturCompaniet AB, Stockholm 2005

Andersson, S, Johansson, S, & Skog, R, Aktiebolagslagen, En kommentar Del I och II, med supplement 4. Norstedts Gula Bibliotek, Stockholm 2005

Dotevall, R, Bolagsledningens skadeståndsansvar. Norstedts Juridik, Stockholm 1999

Hemström, C, & Lagerstedt, A, Associationsrättslig rättspraxis. LitteraturCompaniet AB, Uppsala 2001

Johansson, S, Nials svensk associationsrätt i huvuddrag. 9:e uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Rodhe, K, Aktiebolagsrätt. 21:e uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2006

Samuelsson, P, Om aktiebolagsstyrelser arbetsformer. Svensk Juridisk Tidsskrift (SvJT), 2001

Svensson, B, & Danelius, J, Nya Aktiebolagslagen. Tholin & Larssons förlag, Göteborg 2005

Näringsdepartementet
Enheten för statligt ägande
Tel 08-405 10 00
www.regeringen.se

Advokatfirman Lindahl KB
Mäster Samuelsgatan 20
Box 1065, 101 39 Stockholm
Tel 08-527 708 00
www.lindahl.se

Denna publikation finns att
beställa på www.regeringen.se
Artikelnummer N9062

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

www.regeringen.se